

Jan Prostko-Prostyński

"Sixteen Letters to Agoranomi from Late First Century Oxyrhynchus, Amin Benaissa, "Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik" 2009, Bd. 170, s. 157–185 : [recenzja]

Przegląd Nauk Historycznych 9/2, 140-141

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

midora napisany został prozą retoryczną o wiele bardziej wyszukaną niż proza, którą posługiwał się Strabon. Artemidor, podobnie jak Polibiusz, w przeciwieństwie do wielu innych autorów hellenistycznych adresował swe dzieło zarówno do Greków, jak i Rzymian. W interpretacji Bravo *P. Artemid.* jest kopia traktatu geograficznego Artemidora, zawierająca liczne defekty, po części zawinione przez kopistę, a po części przez interwencje „mało inteligentnego” korektora. Wiele z tych błędów, głównie ortograficznych i zwykłych lapsusów zostało dostrzeżone i poprawione przez wydawców. Studium Bravo proponuje dalsze koniektury, zwłaszcza poprawki tych defektów, które prowadzą do wypaczenia sensu myśli Artemidora. Niesłuchanie erudycyjne filologicznie emendacje Bravo dotyczą i tzw. *prooemium* i opisu Iberii/Hispanii, idą one w dziesiątki i bez ich uwzględniania jakakolwiek lektura i wykorzystywanie *P. Artemid.* w badaniach historycznych nie byłyby możliwe. Nie oznacza to jednak, że wszystkie jego emendacje są ostateczne, niektóre wydają się mieć raczej charakter propozycji do dalszej dyskusji, gdyż bardzo głęboko ingerują w przekazany tekst.

JAN PROSTKO-PROSTYŃSKI

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Amin Benaissa, *Sixteen Letters to Agoranomi from Late First Century Oxyrhynchus*, „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik” 170, 2009, s. 157–185

W Oxyrhynchos, „mieście papirusów”, wśród wielu innych dokumentów odnaleziono również serię oficjalnych listów kierowanych do urzędników miejskich zwanych *agoranomi*. Pochodzą one z lat 70–100 po Chr. i nie mają dokładnych paraleli w innych miejscach *Imperium Romanum*. Dwadzieścia dwa listy były już publikowane, ale pozostałe osiemnaście znano dotąd tylko z *descripta* w drugim i trzecim woluminie papirusów z Oxyrhynchos (*P. Oxy.* II i III). W ramach tych deskrypcji „listów do agoranomów” wydawcy tych papirusów, B.P. Grenfell i A.S. Hunt, zaferowali tylko streszczenie ich treści i okazjonalnie transkrypcję godnych uwagi nazw, słów czy całych fraz. Obecnie Benaissa publikuje po raz pierwszy te *inedita*, z wyjątkiem dwóch, *P. Oxy.* II 340 (*descr.*), którego autor nie zdołał na podstawie digitalnego skanu zadowalająco odczytać

i *P. Oxy.* III 642 (*descr.*), który ma być ogłoszony (przez niego?) w innym miejscu. Tablica analityczna zamieszczona na końcu artykułu wylicza w porządku chronologicznym wszystkie znane dokumenty tego typu (s. 182–185).

Egipcscy agoranomowie rzadko dają się poświadczyć w roli nadzorców miejskich agor, zazwyczaj występują w roli notariuszy lub urzędników spełniających funkcję tabulariuszy, odpowiedzialnych zasadniczo za publiczną rejestrację kontraktów prywatnych. Stąd nie dziwi, że publikowane listy do agoranomów są w przeważającej większości notyfikacjami albo żądaniem odpowiedniej rejestracji cesji, sprzedaży lub hipoteki własności prywatnej, ze strony osób prywatnych. Wśród nich dają się wyróżnić trzy główne kategorie. I. Notyfikacje cesji lub hipoteki działek katoików ($\gamma\leftarrow\kappa\alpha\tau\omicron\iota\kappa\iota\kappa\zeta$), które należały pierwotnie do osadników wojskowych okresu ptolemejskiego, a w epoce rzymskiej stanowiły największą część ziemi prywatnej w Egipcie (s. 158–170). II. Polecenia zarejestrowania sprzedaży lub hipoteki domu bądź innej nieruchomości, albo sprzedaży niewolnika (s. 170–181). III. Polecenia wpisania do oficjalnego rejestru manumisji niewolników. Autor nie publikuje ani jednego takiego dokumentu, ale wszystkie znane poprzednio są wyliczone w appendyksie.

Wszystkie papiirusy, ogłoszone według ściśle przestrzeganych zasad publikacji papirologicznych, nie mają żadnego tekstu na stronie verso. Ich datowanie, o ile nie zaznaczono inaczej, podano według *Heidelberger Gesamtverzeichnis der griechischen Papyrusurkunden Ägyptens*.

Publikacja powinna zainteresować nie tylko historyków gospodarczych, ale i tych, którzy zajmują się obiegiem dokumentów. Są tu nawet transakcje interesujące dla historyków starożytności żydowskich.

JAN PROSTKO-PROSTYŃSKI

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu